

SÄBY KYRKA

Säby prästgård 3:1, Säby församling, Hallstahammars kommun, Västmanlands län

Säby kyrka – senaste stora fasadrenoveringen skedde 1977, senaste omläggningen av taket 2005.
Digitalfotografier Rolf Hammarskiöld

BESKRIVNING

Kyrkomiljön

Säby socken ligger i ett flackt landskap, där låglänt åkerbygd bryts upp av skogsbevuxna kullar. Under äldre medeltid, då strandlinjen gick högre, var socknen snarast en halvö i Mälaren. Kyrkplatsen ligger på en slätt, vid korsningen mellan tre gamla vägar, nära Mälarviken Freden. En före detta klockargård och två skolhus från omkring 1900 ingår i miljön.

Söder om kyrkan finns en långa kyrkstallar bevarad. Fler har funnits, men de revs vid en kyrkogårdsutvidgning. På ett mindre avstånd väster om kyrkan ligger den tidigare prästgården från 1875-76 och lönebostället från 1902.

Kyrkoanläggningen

Kyrkogården omger kyrkan på alla sidor, fast med störst utbredning söderut dit en utvidgning skett. Omgivande lindar, planterade 1885, skuggar och skyddar området som annars hade varit ganska utsatt på slätten.

Kyrkogårdens äldre del avgränsas med en mur som fick nuvarande utseende vid omläggning på 1860-talet. Gravstenarna uppvisar stor individuell variation. Området är till större delen gräsbevuxet, men runt några gravar finns bevarade grusbäddar, stenramar, i några fall även järnhägnader.

Kyrkogårdens norra del – digitalfotografier Svensk Klimatstyrning AB

Kyrkogårdens nyare del som invigdes 1951 är tidstypisk, i klar kontrast till den äldre, 1800-talspräglade.
Digitalfoto Rolf Hammarskiöld

Den nyare delen i söder, invigd 1951, avgränsas med en mur mot vägen i väster och häck på övriga sidor. Gravkvarteren har indelats med låga rygghäckar av liguster. Samtliga gravar här är gräsbevuxna och gravstenarna genomgående låga och mer enhetligt utformade. Längst i söder finns ett litet bårhus, byggt 1951 efter ritningar av arkitekt Ärland Noréen som även svarade för den nyare kyrkogårdens planering.

Klockstapeln intill kyrkans västra gavel har rejält tilltagna yttermått, är samtidigt ganska kompakt. Grundmuren av stora gråstenar i två skift har fogats med cement. Ytterväggarna är klädda med tjärad locklistpanel. I det valmade, spåntäckta yttertaket sitter små frontespiser med vitmålade luckor. På södra sidan leder en rak trappa upp till ingångsdörren som har smidda beslag.

Fram till 1831 var klockstapelns konstruktion öppen. Vid ombyggnad detta år utvidgades den bärande konstruktionen och panelväggar restes, vilket resulterade i en massivare, mer kompakt karaktär.
Digitalfoto Svensk Klimatstyrning AB

Säby kyrka omfattar ett långhus med kor under samma sadeltak, som är brant, spåntäckt, på gavlarna krönt med smidda kors och kulor av koppar. I norr finns sakristia och sidokapell utbyggda, också under samma tak, i söder ett vapenhus. Murarna består av stora gråstensblock, varav en del avtecknar sig i fasadputsens, samt tegel i muröppningar.

Fönsteröppningarna fick dagens storlek och snickerier 1868-72, fränsett norra sidokapellets som 1936 ändrades till spetsbågig - på Byggnadsstyrelsens uppmaning.

På fasaderna har slagits en grov, vitkalkad spritputs, muröppningarna är slätputsade. Flera synliga ankarslutur förekommer och runt långhusets östra del sitter sammanhållande järnband strax under takfoten. Sockelmuren blev vid renovering 1952 renknackad från puts och är sedan dess bara fogad. Fönsteröppningarna i långsidor och kor är rundbågiga, med gråmålade snickerier utan beslag. I de fasta fönsterbågarna sitter avlånga rutor i spröjsverk av trä. Norra sidokapellets enda fönster är spetsbågigt och har utåtgående fönsterbågar. I vapenhusets stickbågiga portal sitter en serietillverkad dörr från 1986, klädd med panel i fiskbensmönster och målad med mörkbrun oljefärg.

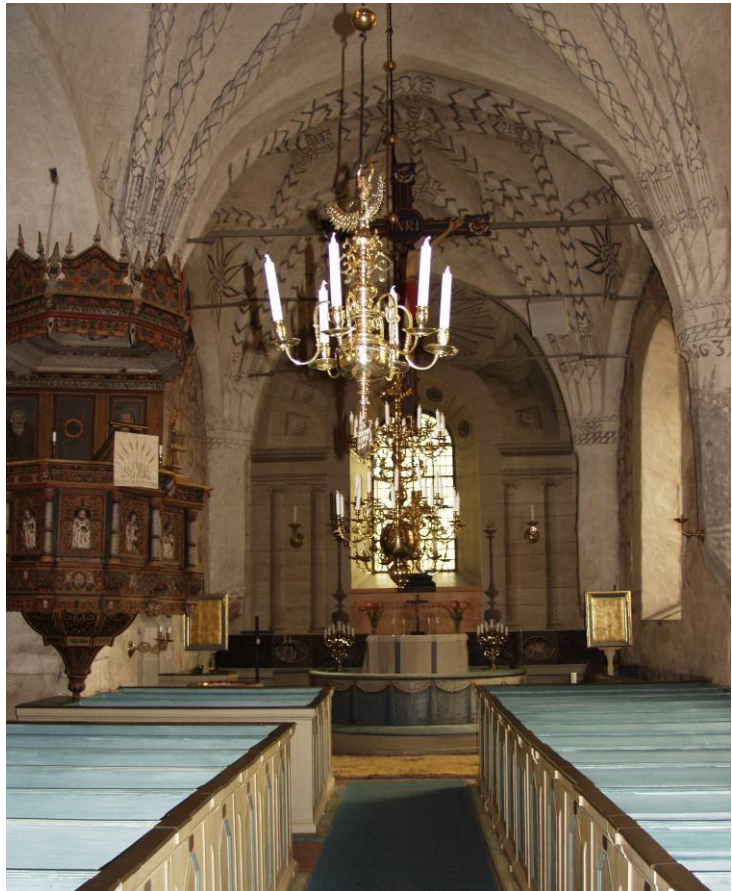
Innanför vapenhusets moderna ytterdörr finns en äldre, mer traditionellt utformad –
Digitalfoto Svensk Klimatstyrning AB

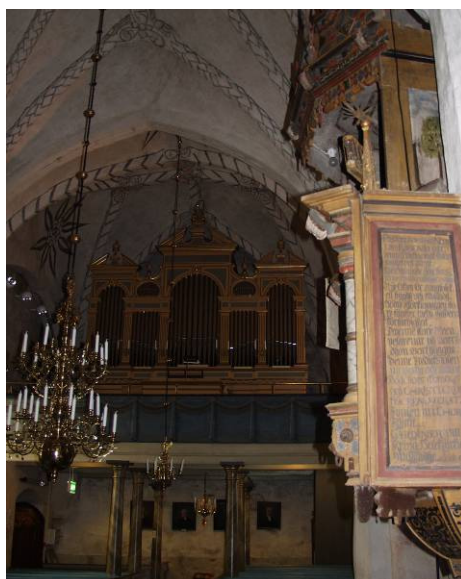
Inträde sker genom vapenhuset, täckt av ett flackt panelklätt tunnvalv som målats med lackfärg. I anslutningen till väggarna sitter en tandsnittslist. Väggarna är slätputsade och täckta av många lager kalkfärg. Rummet kantas av väggfasta bänkar och golvet är belagt med hårdbränt, skånskt tegel.

Vapenhusets välvda takpanel och väggfasta bänkar tillkom vid nyinredning 1816. Till höger om portalen ses en förstärkning från slutet av 1600-talet – Digitalfoto Rolf Hammarskiöld

Kyrkorummet består av dels långhusets tre travéer, täckta med stjärnvalv på pelare, dels norra sidokapellet med ett stjärnvalv buret av ytterväggarna. Ytorna är putsade med fint bruk på murar som bevarat sin medeltida ojämnhet. I långhuset är valvens ribbor dekorerade med mörkt gråblå målningar, vilka avbildar blommor och viggmönster. På väggarna finns draperimålningar i rött, gult och grönt. Målningarna i sidokapellets valv går mer i mörkröda och gula toner, avbildar ansikten, fåglar, fabeldjur och annat på ribbornas formstenar.

Kyrkorummets muralmålningar från 1600-talet överkalkades 1769 och blev åter frilagda 1931 – digitalfoton Rolf Hammarskiöld

Fönstren har inre bågar med små blyinfattade rutor av antikglas; rosa, gröna och gula. Bänkinredningen på brädgolv är sluten, med gulbeige ådring, blå ramstycken och marmorerade fyllningar. I mittgången ligger hårdbränt, skånskt tegel. Predikstolen står vid hörnpelaren mellan norra sidokapellet och koret, ett avancerat snickeriarbete utfört på 1670-talet, med bevarad ursprunglig målning från 1680. Orgelläktaren har en barriär av släta, hyvlade bräder som dekorerats med en blå draperimålning. Orgeln från 1901 har en ljusst målad och förgylld fasad, dekorerad med pilastrar och krönande, genombrutna frontoner.

Korets norra sida – digitalfoto
Svensk Klimatstyrning AB

Korets golv är i nivå med övriga kyrkorummet, men avviker då det består av lokalt tillverkat, handslaget tegel, samt gravhällar av kalksten. Östra väggen är klädd med liggande hyvlad panel. Den utgör underlag för altartavlan, en avbildad rundbåge buren av kolonner med joniska kapitäl. Rundbågen inramar gavelns stora fönster, vars antikglas mattfernissats. Norra och södra väggens kalkmålningar från 1611 skildrar Jesu livsträd, med motiven inramade av röda beslagsornament. Altaret intill väggen är byggt av trä med framskjutet, rundat mittparti. Framförvarande altarring är halvcirkelformig, sluten och dekorerad med en draperimålning i guld och blått.

En stickbågig portal med järndörr leder till sakristian, två steg nedanför koret, omsluten av ett kryssribbvalv med djupt kupiga valvkappor. Valvets baser utgår från golvet. Ytorna är slätputsade och vitkalkade utan några dekorativa inslag. I norra

muren finns en brädfodrad förvaringsnisch. Dolt under en heltäckningsmatta ligger ett trägolv av breda, kilsågade bräder, fastsatta med smidd spik. I norra delen ligger handslaget tegel. Mitt i rummet finns en lucka ner till en gammal vinkällare. Möbleringen består av förvarings-skåp, ett litet andaktsaltare och en skrivplats.

Sakristians valv slogs omkring 1300. I fonden ses ett andaktsaltare från 1962 och därbakom en brädfodrad nisch, murad 1696 - digitalfoto Svensk Klimatstyrning AB

Kyrkan har 25 medeltida takstolar, varav 15 intakta – Digitalfoto Svensk Klimatstyrning AB

Kort historik

Platsens första kyrka kan ha blivit byggd på 1100-talet, att döma av den bevarade dopfunten och de tidigare portaler som konstaterats i kyrkans murverk. Den befintliga kyrkan med sakristia uppfördes runt 1300. Över det ursprungliga kyrkorummet fanns ett tunnvalv av trä, vilket framgår av de 25 bevarade medeltida takstolarna på kyrkvinden (sammanlagt finns 34). Sakristian hade sitt kryssvalv redan från början. Östra gaveln hade fram till 1737 ett tvåkopplat fönster.

Någon gång under senare hälften av 1400-talet slogs stjärnvalven över kyrkorummet. Samtidigt tillkom troligen vapenhuset. Bevarat medeltida måleri inskränker sig till några invigningskors, målade då kyrkan återinvigdes efter genomförd valvslagning.¹ Möjligen blev norra sidokapellet utbyggt på långhusets norra sida vid samma tid, alternativt skedde denna utbyggnad först omkring 1630. Sidokapellet var från början - eller blev åtminstone tidigt - upplåtet som gravkor.

¹ Dessutom anskaffades troligen den altartavla med nio bilder som omnämns i 1600- och 1700-talens visitationsprotokoll, avlägsnad 1806.

Väggarna runt koret dekorerades 1611 med de kalkmålningar som skildrar Jesu livsträd, vilka ännu till stor del finns kvar. Kyrkorummets övriga kalkmåleri tillkom successivt under hela 1600-talet.

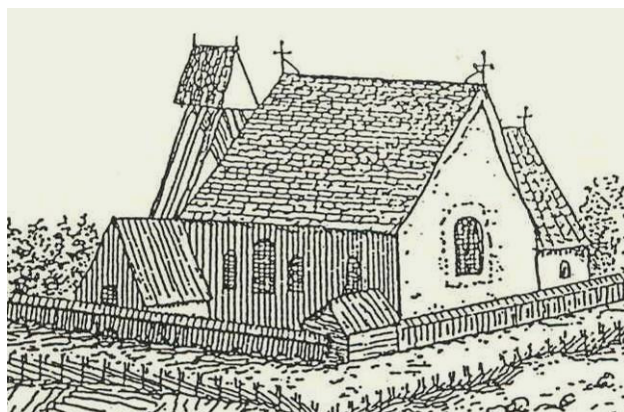
Vid generalvisitation den 3/11 1672 påtalades att kyrkans valv var svårt rämnade och därför måste lagas snarast möjligt, innan större skador uppstod. Stångjärn inköptes och bland de följande årens förstärkningar märks främst bandet som är

slaget runt kyrkans östra mur. Samtidigt tillverkades nuvarande predikstol av den kände Erik Nilsson. Målningen som predikstolen fick 1680 innehåller en minnesinskrift, vilken i korthet redovisar då genomförda arbeten: utöver predikstolen och murverksförstärkningarna nämns att ett av södra sidans fönster förstörats - till dagens storlek - väggarna dekorerats med draperimålningar, yttertaket spåntäckts och tjärats. Vid nästföljande arbeten på taket år 1686 blev de två vimplarna av klippt järnplåt uppsatta på gavelröstena. Fortsatta sättningar framtvingade fler förstärkningar under följande decennier.

Digitalfoton Svensk Klimatstyrning AB

På 1710-talet tillverkades kyrkans nuvarande altare och altarring, målad första gången ungefär tio år senare. Östra gavelns tvåkopplade, sannolikt medeltida fönster blev 1737 upphugget till en enda, större öppning, i vilken ett gallerförsatt fönster sattes. År 1765 tillkom nuvarande bänkinredning och 1769 vitkalkades kyrkorummet - 1600-talets dekorativa målningar låg länge dolda. Norra sidokapellet förenades 1776 med resten av kyrkorummet, efter att länge ha varit ett privat gravkor.

Då Säby kyrka tecknades av Olof Grau i mitten av 1700-talet var fönsteröppningarna ännu inte likformiga och symmetriskt placerade. Klockstapeln var en smäckrare, öppen konstruktion.

År 1806 brädfodrades korets gavelvägg för att tjäna som underlag för en altartavla/fondmålning i empirestil.

Framför fönstret placerades ett förgyllt kors. Samtidigt fick altarringen sin draperimålning i blått och guld. Likadant målades barriären på den då tillkomna västläktaren.

Vid nyinredning 1816 fick vapenhuset sitt flacka, panelklädda tunnvalv och de väggfasta bänkarna, vars lårar från början rymde församlingens fattigkassa.

Den förut öppna klockstapeln fick vid ombyggnad 1831 dagens karakteristiska, mer kompakta utseende, genom att panelklädda, tjärade sidopartier uppfördes. Även den bärande konstruktionen nybyggdes till stor del.

1856 reparerades valven och dörröppningen till vapenhuset fick dagens utseende. Vid omläggning av golven 1863 lades det tegel, som ännu finns kvar i koret och längst bak i kyrkorummet. Kyrkan fick sin första uppvärmning 1877, sedan en så kallad Gurneysk ugn blivit inköpt genom frivilliga bidrag och placerad i norra sidokapellet.

Norra sidokapellets fönster höggs upp omkring 1870, samtidigt som övriga fönsteröppningar förstörades så att de blev likformiga och på södra sidan fick symmetrisk placering. De yttre fönstersnickerier som insattes då är de alltjämt befintliga. Vid yttre renovering sommaren 1880 spritputsades fasaderna och avfärgades ljusgula, omfattningarna vita och sockeln blå.

Sättningsrörelserna i kyrkan tycks ha fortgått. På uppdrag av kyrkobyggnadskommittén gjorde arkitekt C A Ekholm 1889 en större besiktning av kyrkan och föreslog att östra gavelns bristfälliga mur skulle rivas och ersättas med en särskild absid för koret. Dessutom borde kyrkan i sin helhet nyinredas. Mot detta föreslog flera inom församlingen att kyrkan istället skulle rivas helt och ersättas av en ny. Enighet uppnåddes inte; istället beslutades om en mer begränsad inre renovering. Följande år ommålades valv, väggar och inredningsnickerier. Altarring och läktarbarriär dekorerades med fyllningar och ramstycken i tidens stil. Ganska snart verkar församlingen ha övergivit såväl tanken på att bygga ut kyrkan som att riva den och bygga en ny.

År 1901 blev läktarorgeln från 1855 ersatt med den alltjämt befintliga i nyklassicistisk stil, ritad av arkitekt Fritz Eckert, byggd av firman Thorsell och Eriksson. Vid fasadrenovering 1923 frångicks 1880 års polykroma färgsättning och sedan dess är fasaderna enhetligt vitkalkade.

Sommaren 1930 undersöktes kyrkans valv och väggar för att se i vilken utsträckning äldre kalkmålningar fanns bevarade. Då återupptäcktes den rika 1600-talsdekoren, vilken året som följde frilades och restaurerades av konservator Alfred Nilsson. Denne fick även uppgiften att avlägsna 1890 års dekorationer från altarring och läktarbarriär, återställa underliggande draperimålningar, samt färgsätta bänkinredningen i anslutning till dessa. Dessutom infördes elektrisk värme i kyrkan, så att värmeugnen kunde tas bort från norra sidokapellet och en dopplats inredas där istället.

Vid nästa yttre renovering 1952 renknackades sockeln från bruk och tvättades med saltsyra. Sedan dess är sockelns murar bara fogade. Sakristian nyinreddes 1962 och fick då sina förvaringsskåp och sitt andaktsaltare.

Kyrkorummets ojämna golv motiverade en stor omläggning 1981. För att kunna sandfylla gravkamrar under golvet måste alla tegelplattor plockas upp. Från början var målet att dessa skulle återläggas, men då många gick sönder i hanteringen räckte de gamla handslagna plattorna bara till koret och längst bak i kyrkorummet. För vapenhuset, mitt- och sidogångarna måste ersättande tegelsten införskaffas. Valet föll på ett hårdbränt murtegel från Klippan i Skåne, mörkare och med en kornigare struktur än de förutvarande, handslagna.

Inför en inre förnyelse 1988-89 önskade många inom församlingen få en ny, sittvänligare bänkinredning. Detta motsatte sig Västmanlands läns museum och Riksantikvarieämbetet, då de befintliga bänkarna från 1765 är länets enda bevarade i sitt slag. Lösningen blev en kompromiss som innebar att långhusets bänkinredning behölls men norra sidokapellet inreddes med lösa stolar istället. Dessutom målades bänkinredningen i ljusare färger än förut. Samtidigt rengjordes kyrkorummets valv och väggar med deg.

Kulturhistorisk karakteristik och bedömning

Säby kyrka kan ha sitt ursprung i en romansk kyrka från 1100-talet, men den befintliga byggnaden uppfördes troligen omkring 1300. Sedan dess består långhusets yttre omfång, sakristian med sitt ribbkryssvalv, samt 25 takstolar, vilka vittnar om kyrkorummets ursprungliga tunnvalv. De tre stjärnvalven över kyrkorummet och vapenhuset tillkom sannolikt under senare hälften av 1400-talet. Möjligen byggdes även norra sidokapellet då - fast andra uppgifter talar för att det skulle ha byggts först omkring 1630.

Ursprungliga drag i kyrkans exteriör är murarnas omfång och sadeltaket som säkert alltid varit spåntäckt. Karakteristiska är nockarnas krönande järnvimplar, uppsatta 1686. De rundbågiga fönstrens storlek och placering består sedan 1868-72, då även nuvarande yttre fönstersnickerier insattes, fränsett norra sidokapellets fönster som 1936 ändrades till spetsbågig form. Fasadmurarnas vitkalkade spritputs är utförd 1952, med tjockare påslag än förut. Klockstapeln ombyggdes 1831 till dagens kraftiga form; med sin placering tätt intill kyrkans västra gavel kan den uppfattas som ett torn (kanske en medveten avsikt).

Kyrkorummet domineras av 1600- och 1700-talets former och färger. Omfattande, efterreformatoriska kalkmålningar ger kyrkorummet stor särprägel. Äldst är korets avbildningar av Jesu livsträd, från 1611, övriga tillkom etappvis 1637, 1650 och 1680. Sistnämnda år fullbordades även predikstolen med avancerade träsniderier och bevarad ursprunglig målning. Altarringen från 1710-talet har en draperimålning från 1806, liksom läktarbarriären. Bänkinredningen från 1765 har en inte fullt lika tidsenlig färgsättning, men den ankyter väl.

Två kontraster utgör korets altartavla/fondmålning från 1806 och den nyklassicistiska, rikt förgyllda orgelfasaden från 1901. Dessa är utan tvekan att se som värdefulla senare årsringar i kyrkans historia. Detsamma gäller korets golv av lokalt tillverkat, handslaget tegel från 1863. Mindre lyckat är däremot mittgångens golv av hårdbränt skånskt tegel, lagt 1981 sedan många handslagna golvtegel gått sönder då de tillfälligt skulle plockas upp. Okänsligt utförd är även den gulmålade "allmogepanel" som 1981 uppsattes på norra sidokapellets nedre väggfält.

Vid sidan av kyrkorummet har även sakristia och vapenhus fått behålla en stor del äldre fast inredning och besitter patina. Nämnas skall sakristians golv av handslaget tegel och bräder med smidd spik, luckan till en bevarad vinkällare, samt vapenhusets bänkar från 1816.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön:

- Bevarade medeltida murverk är omistliga, liksom kyrkans 25 medeltida takstolar.
- Omistliga är även kyrkorummets efterreformatoriska målningar och den samtida predikstolen, som även har sin ursprungliga uppgång i behåll.
- Kyrkans 1700-talsbänkar är de bäst bevarade i Västmanlands län.
- Altare och altarring från 1710-talet är värdefulla på grund av sin ovanligt höga ålder.
- Korets altartavla/fondmålning och orgelfasaden är välgjorda 1800-talstillägg
- Vapenhusets väggfasta bänkar från 1816 ger en historisk atmosfär som många vapenhus idag saknar.
- Klockstapeln representerar en lokal byggnadstradition.
- På den äldre kyrkogården är bevarade grusgravar med hägnader av särskilt stort värde, liksom omgivande kyrkogårdsmur från 1860-talet
- Den nyare kyrkogården från 1950-51 med tillhörande bårhus är en tidstypisk, konsekvent genomförd anläggning, i sin helhet ritad av arkitekt Årland Noréen

Redaktionella uppgifter

Inventeringsperiod: 2005-10 Rapporten färdigställd: 2006-01-03

Fältinventering och rapportsammanställning: Rolf Hammarskiöld, Västerås stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Rolf Hammarskiöld, efter samråd med referensgrupp

Källor och litteratur

Otryckta källor

Riksantikvarieämbetets antikvarisk-topografiska arkiv (ATA):

- Ihrfors, Eric: Westmannia sacra, handskrift färdigställd 1899-1902, baserad på församlingsarkivens handlingar från äldsta tid fram till omkring 1900
- Inventering av Säby kyrka och dess tillhörigheter 1829

Hallstahammars kyrkliga samfällighets arkiv (HKS) och Säby församlingsarkiv (SF):

- HKS F 1 a: 2; Säby kyrka 1977-1999
- SF O I a: 2: Restaureringsprogram, skrivet i mars 1931 av arkitekt Ärland Noréen
- SF O I a: 2, anbud inför yttre renovering 1952-05-20, 1952-08-08
- SF O I a: 2, handlingar om 1962 års nyinredning av sakristian
- SF O I a: 3, redovisning av C A Ekholm 13/12 1889
- SF O I a: 3, ritningar till innerfönster, daterade 1935
- SF O I b: 1, Ritningar för kyrkogårdsutvidgning och bårhus, Ärland Noréen 1946-51

Västmanlands läns museums arkiv (VLM):

- Prästgårdsinventeringen 1976
- Rapport om Säby kyrkstallar 1998-11-27, dnr 98:351-310

Västerås stifts arkiv (VS):

- Västerås domkapitel E IV a; 84a, inventering den 12/2 1687
- Västerås domkapitel E IV a; 84a, specialvisitation 25/1 1737
- Västerås domkapitel E IV a; 84a, specialvisitation 1744
- Västerås domkapitel E IV a; 84b, inventering 1810
- Västerås domkapitel E IV a; 84b, specialvisitation 26/10 1819
- Västerås domkapitel E IV b; 110, visitation 1855
- Västerås domkapitel E IV b; 110, visitation 11-12/7 1868
- Västerås domkapitel E IV b; 110, inventarium den 8/7 1872
- Västerås domkapitel E V a; 6, ämbetsberättelse 1925
- Västerås domkapitel E V a; 6, ämbetsberättelse 31/8-1/9 1937
- Västerås domkapitel F III a; 3, visitation 1623
- Västerås domkapitel F III a; 6, visitation 1634
- Västerås domkapitel F III a; 10, generalvisitation 3/11 1672
- Västerås domkapitel F III a; 37, prostvisitation 25/10 1885
- Västerås domkapitel F III a; 38, visitation 11-12/7 1892
- Västerås domkapitel F III a; 40, visitation 20-21/8 1904

Litteratur

Alström, Ulf: Säby kyrka – en schaktning för åskledare och dagvattenledning/*Västmanlands läns museum, Kulturmiljöavdelningen rapport A, 2004: A6/*

Bergström, Lars-Erik: 1600-talets träsnidarkonst i västmanländska kyrkor/*Julbok för Västerås stift 1930, s 26-50/*

Berthelson, Bertil: Ur tre nyrestaurerade västmanländska kyrkors historia/*Västmanlands fornminneförenings årsskrift XXI, 1933, s 13-22/*

Redelius, Gunnar: Säby kyrka - Västerås stifts kyrkoberivningskommitté 1994

Sammanställning av viktiga händelser för kyrkan, relaterade till källor

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1100-tal	Specifika inventarier – dopfont Nybyggnad	Kyrkans äldsta inventarium är en dopfont av sandsten, helt slät frånsett en skulpterad repstav kring foten. Västra delarna av kyrkans murverk <u>kan</u> ha ingått i en romansk kyrka från denna tid.		Redelius, s 10-11
1300 (ca)	Nybyggnad	Kyrka av sten uppfördes, bestående av långhus med sakristia i norr. Grundmuren lades ca 50cm under marken. Murarna uppfördes av gråsten. Ursprungligen var ett tunnvalv av trä slaget över kyrkorummet. De medeltida takstolarna finns kvar på kyrkvinden. Över sakristian blev ett kryssribbvalv slaget I östra gaveln fanns tvåkopplat fönster fram till 1737.		Alström, s 2 Berthelson, s 14 Redelius, s 2, 14
1450-1500	Valvslagning	Över kyrkorummet slogs tre stjärnvalv med ornerade ribbor. Troligen anskaffades det altarskåp med nio bilder, omnämnt i 1600- och 1700-talens visitationsprotokoll. Vapenhuset tillbyggdes på kyrkans södra sida. Norra sidokapellet ("kor") tillbyggdes troligen på långhusets norra sida, och fick yttertak gemensamt med den tidigare befintliga sakristian. Möjligen fick norra sidokapellets valv sin målning i gult och rött, viggmönster på ribborna och ansikten, fåglar, fabeldjur och annat på ribbornas formstenar.		Berthelson, s 14 Redelius, s 93
1611	Arkitektur - bunden ut - smyckning – måleri, interiör	Tre väggfält i kyrkorummets främre del dekorerades med kalkmålningar, vilka framställde motivet Jesse rot (Jesu släktträd). Bildfälten avdelas med röda beslagsornament		VS: F III a: 3, visitation 1623 Berthelson, s 16
1625	Vård/underhåll – exteriör	Långhusets tak tjärades		VS: F III A, 6, visitation 1634
1632	Fast inredning – altare och predikstol	Stor förnyelse och utbyggnad: Altaret flyttades intill östra väggen och korskrank byggdes (Möjligen tillkom norra sidokapellet först nu, att döma av visitationsprotokoll och inskription i epitafium på kapellets västra vägg) Nyttillverkad predikstol sattes in på södra sidan. Sakristians och vapenhusets tak tjärades		VS: F III A, 6, visitation 1634 ATA: Ihrfors, s 922
1633	Vård/underhåll – stomme	Kyrkans valv reparerades		ATA: Ihrfors, s 922
1637	Arkitektur - bunden ut - smyckning – måleri, interiör	Väggfältet bakom predikstolen (på södra sidan) dekorerades med en gråblå, stjärnbestrodd himmel På södra långväggsfältet väster om draperimålningen gjordes en kalkmålning. Långhusets tre valv dekorerades med viggmönster och vegetativa ornament, i mörkt gråblått.		Årtal angivet i målningen Berthelson, s 18 Redelius, s 7
1650	Arkitektur – bunden ut - smyckning måleri, interiör	Nisch i södra långväggen kalkmålades		Årtal angivet i målningen

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1652	Ändring – ombyggnad, golv	Tegelgolv lades i norra sidokapellet och åtta nya bänkar iordningställdes där. På norra sidan (kvinnosidan) nygjordes 3 bänkar		ATA: Ihrfors, s 922-923
1653		Norra sidans tre nya bänkar målades		ATA: Ihrfors, s 922-923
1667	Vård/underhåll – exteriör	Sakristians östra takfall spånslogs Kyrkans tak reparerades	Anders Klockare, Haraker	ATA: Ihrfors, s 925
1668	Vård/underhåll – exteriör	Klockstapeln reparerades		ATA: Ihrfors, s 925
1669	Fast inredning – läktare	Läktare byggdes i kyrkan		ATA: Ihrfors, s 926
1672	Vård/underhåll – stomme	Vid generalvisitation den 3 november 1672 påtalades att kyrkans valv var svårt rämnade och därför måste lagas snarast möjligt, innan större skador uppstod. Stångjärn hade inköpts för att kunna binda samman de rämnade murverken (11 järnstänger, 43 daler)		VS: F III a: 10, visitation 1672 ATA: Ihrfors, s 927
1676	Ändring – ombyggnad, fönster	I långhusets södra sida förstörades fönsteröppningen och ett nytt gallerförsatt fönster sattes in Ytterligare stångjärn inköptes, till förstärkning av kyrkans södra mur	Johan Smed vid Strömsholm Glasmästare Carl Andersson	ATA: Ihrfors, s 928 Inskrift på predikstolen
1677	Vård/underhåll – stomme Fast inredning – predikstol	Kyrkans östra gavel bands samman med stångjärn Valven och pelarna lagades Ny predikstol blev byggd på kyrkorummets norra sida.	Erik Nilsson, Fläckebo (predikstolen)	ATA: Ihrfors, s 928 Bergström, s 48 VLM: Avskrifter från kyrkoböcker
1680	Arkitektur - bunden ut - smyckning – måleri, interiör	Den nybyggda predikstolen målades och förgylldes till färdigt skick Kyrkorummets södra vägg dekorerades med en draperimålning Yttertaket spånslogs och tjärades	Målare Johan Ericksson	VS: E IV a: 84a inventering 1687 Berthelson, s 20 Inskrift på predikstolen
1686	Vård/underhåll – exteriör	Yttertaket lagades och tjärades. Två vimplar av smidesjärn sattes upp, med inskriptionerna "IOS/1686" och "LLS/1686". (IOS = kyrkoherde Johan Sevenbaum, LLS = kyrkvärd Lars Larsson i Hällby) Även klockstapelns, sakristians och vapenhusets tak tjärades		VS: E IV A: 84a inventering 1687 Inskriptioner
1691	Vård/underhåll – stomme	Den svårt rämnade sakristians valv lagades		ATA: Ihrfors, s 931
1696	Ändring – ombyggnad, interiör	Nya kyrkbänkar byggdes Sakristians dörr flyttades djupare in i sakristian Lucka sattes för sakristians fönster I sakristians norra vägg gjordes en förvaringsnisch.		Redelius, s 14
1710-16	Fast inredning – altare	Kyrkans nuvarande altare och altarring byggdes under prästen Lars Lalins ämbets tid 1710-16.		VS: E IV A: 84a, visitation 1737
1718-27	Fast inredning – altare	Altaret och altarringen målades första gången under prästen Boëthius ämbets tid 1718-27		VS: E IV A: 84a, visitation 1737

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1727-30	Vård/underhåll – exteriör, stomme	Kyrkans takstolar reparerades, fick nya högben Klockstapelns nedsjunkna grundmur förbättrades Klockstapelns fick nya bärande stolpar Yttertaken spånslogs på nytt (prosten Sundells ämbetsstid)		VS: E IV a: 84a, redogörelse 8/9 1730
1737	Ändring – fönster	Östra gavelns fönster, dittills tvåkopplat, förstorades till ett enda, i vilket bågar av järn sattes		VS: E IV a: 84a visitation 1744
1765	Fast inredning – bänk - inredning	Ny bänkinredning tillkom - den som alltjämt finns kvar i kyrkan		ATA: inventering 1829
1769	Arkitektur - bunden ut - smyckning – måleri, interiör	Vid inre förnyelse detta år vitlimmades valv och väggar, så att allt dekorativt kalkmåleri doldes		ATA: inventering 1829
1776		Norra sidokapellet, länge använt som gravkor, övergick till församlingen som fick betala 200 daler kopparmynt.		Redelius, s 13
1806	Ändring – ombyggnad, fönster	Östra gavelns fönsteröppning förstorades och ett nytt fönster av ek med blyinfattat glas sattes in. Östra väggen blev invändigt klädd med bräder, som underlag för en ny altartavla/fondmålning. Motivet är en rundbåge buren av kolonner med joniska kapital. Rundbågen inramar fönstret i östra gaveln. Kyrkorummets valv och väggar vitlimmades Orgelläktare byggdes över kyrkorummets västra del Bänkinredningen ommålades	Snickarmästare Borg, Västerås	VS: E IV a: 84b, inventering 22/5 1810
1807	Vård/underhåll – exteriör	Klockstapelns rustades upp och ett bårhus inrymdes där		VS: E IV a: 84b, inventering 22/5 1810
1813	Ändring – ombyggnad, fönster	Ett nytt fönster med karm av ek blev insatt på södra sidan. Det ersatte två mindre fönster som funnits förut Tre nya bänkar gjordes i norra sidokapellet I sakristian lades ett golv av plank istället för tidigare tegelgolv. Källaren under sakristian reparerades		VS: E IV a; 84b, visitation 1819
1816	Ändring – ombyggnad, interiör	Nytt välvd takpanel slogs i vapenhuset Väggfasta soffor byggdes, med lårar för att förvara fattigkassans medel		VS: E IV a; 84b, visitation 1819
1826		Framför väggfälten på ömse sidor om korets fönster tillkom ytterligare sirater, bekostade av adjutant J O von Unge på Mölntorp		VS: E IV b; 110, visitation 1855
1831	Ändring – ombyggnad, exteriör	Klockstapelns rustades upp och byggdes om. Nytt tak med förbättrade takstolar gjordes, nya sido- och strävbjälkar insattes och hela stapelns tak och sidor kläddes med bräder.		VS: E IV b; 110, visitation 1855
1852	Vård/underhåll – exteriör	Kyrkans tak och klockstapelns ströks med tjära och stenkolsolja		VS: E IV b; 110, visitation 1855
1853	Vård/underhåll – exteriör	Kyrkans tak och klockstapelns södra och västra sidor ströks med tjära och blyerts		VS: E IV b; 110, visitation 1855
1854-55	Fast inredning – orgel	7-stämmigt orgelverk installerades. Fasaden målades och smyckades med förgyllda detaljer – trettio försilvrade blindpipor i sidofästen, jämte ornament och lyra över verket. Invigning av orgeln ägde rum den 14/1 1855	Orgelbyggare Johan Eriksson Spegelfabrikör O L Dahlman	VS: E IV b; 110, visitation 1855

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1856	Vård/underhåll – interiör Ändring – ombyggnad, stomme	Kyrkans och sakristians valv lagades och vitlimmades Dörröppningen mellan kyrka och vapenhus murades om och ny dörr sattes in Kyrkorummets och vapenhusets valv och väggar vitlimmades	Gustaf Ohlsson i Håsekesta (dörr)	VS: E IV b; 110, visitation 11-12/7 1868
1860	Ändring – kyrkogård	Kyrkogårdsmurens södra del blev omlagd till det utseende den ännu har		VS: E IV b; 110, visitation 11-12/7 1868
1863	Ändring – ombyggnad, golv	Korets och mittgångens tegelgolv blev omlagda		VS: E IV b; 110, visitation 11-12/7 1868
1864	Vård/underhåll – tak	Kyrkans och sakristians tak lagades, ströks med tjära och blyerts Klockstapeln ströks med tjära och blyerts		VS: E IV b; 110, visitation 11-12/7 1868
1867	Ändring – ombyggnad, stomme	En liten dörröppning mellan sakristia och predikstol blev igenmurad, sedan stöld inträffat		VS: E IV b; 110, visitation 11-12/7 1868
1868	Ändring – kyrkogård	Kyrkogårdsmurens norra del blev omlagd till det utseende den ännu har		VS: E IV b; 110, visitation 11-12/7 1868
1868-72	Ändring – ombyggnad, fönster	<ul style="list-style-type: none"> Kyrkans fönsteröppningar höggs upp så att de fick samma storlek och på södra sidan kom på samma avstånd från varandra - symmetriverkan Nya fönstersnickerier med spröjsverk av trä blev insatta (de tidigare hade blyinfattat glas) 		VS: E IV b; 110, Inventarium den 8/7 1872
1877	Teknisk installation – värme	Kyrkan försågs med uppvärmning, sedan en så kallad Gurneysk ugn blivit inköpt genom frivilliga bidrag inom församlingen. Ugnen placerades i norra sidokapellet. Ett rökrör av plåt drogs genom valvet.		VS: F III a: 37, visitation 25/10 1885
1879	Vård/underhåll – exteriör	Långhusets, sakristians och vapenhusets yttertak genomgick en betydande reparation och ströks med tjära och blyerts. Klockstapelns spånbeklädnad tjärströks också.		VS: F III a: 37, visitation 25/10 1885
1880	Vård/underhåll – exteriör	Yttre reparationer sommaren 1880: Sprickor lagades i östra gaveln Fasaderna spritputsades och avfärgades ljusgula, samt vita omfattningar. Sockeln avfärgades blå		VS: F III a: 37, visitation 25/10 1885
1881	Fast inredning – bänkinredning	Bänkar färdigställdes på läktaren Efter att jord i många års tid fyllts på kyrkogården planerades området, gångar anlades etc.		VS: F III a: 37, visitation 25/10 1885
1885	Ändring – kyrkogård	Lindar planterades runt kyrkogården, vilka idag sätter stark prägel på området		VS: F III a: 38, visitation 11-12/7 1892
1889	Äldre kulturhistorisk inventering	På uppdrag av Kyrkobyggnadskommittén gjorde arkitekt C A Ekholm en större besiktning av kyrkan och föreslog därefter fullständig nyinredning, rivning av den bristfälliga östra gaveln, samt byggande av en absid för koret. Mot bakgrund av detta radikala förslag föreslog flera inom församlingen att kyrkan skulle rivras helt och ersättas av en ny. Enighet uppnåddes inte, istället beslutades om en mer begränsad inre reparation det följande året.		SF: O I a: 3, redovisning 13/12 1889

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1890	Arkitektur – bunden utsmyckning – måleri, interiör	Kyrkorummets valv och väggar vitkalkades Bänkinredningen ådrades (ek) Altarringen och läktarbarriären dekorerades med fyllningar och ramstycken En järnkamin insattes i sakristian.	Arkitekt C A Ekholm	VS: F III a; 38, visitation 11- 12/7 1892
1891	Teknisk installation – värme	Yttertakets spåntäckning reparerades Rökröret från norra sidokapellets värmeugn förbands med en ny stor skorsten i yttertaket		VS: F III a; 38, visitation 11- 12/7 1892
1901	Vård/underhåll – interiör Fast inredning – orgel	Kyrkorummets valv och väggar avfärgades Inredningssnickerierna bätringsmålades 8-stämmigt orgelverk installerades (ersatte det 7- stämmiga från 1854-55)	Arkitekt Fritz Eckert Orgelbyggare Thorsell och Eriksson, Gävle	VS: F III a; 40, visitation 20- 21/8 1904
1906	Teknisk installation – värme	Ny värmeapparat anskaffades		VS: E V a: 6, ämbetsberättelse 1906-10
1923	Vård/underhåll – exteriör	Kyrkans fasader vitkalkades (var förut gulaktiga) Kyrkans tak täcktes med nya spån		VS: E V a: 6, ämbetsberättelse 1925
1931	Ändring – restaurering, interiör Teknisk installation – värme	Kyrkans kalkmålningar frilades och restaurerades Bänkarna ommålades i blågrön ton, dörrkarmarna i gråaktig och speglarna i brunt & lätt skiftning i skärt Altarring och läktarbarriär återställdes i mer ursprungligt skick, genom avlägsnande av 1890 års påspikade fyllningar och ramstycken. Den ursprungliga färgsättningen rekonstruerades. Altarets tidigare färgsättning rekonstruerades Elektrisk värmeanläggning infördes (bänkvärmare, väggradiatorer) En transformatoriosk byggdes vid kyrkogårdsmuren	Arkitekt Årland Noréen Konservator Alfred Nilsson Målare Ekstrand, Kolbäck Distriktsingenjör S Håål, Älvkarleby kraftverk	Boström, s 93 VLT 1931-11- 27 SF: O I a: 2: Program av Årland Noréen, skrivet i mars 1931
1933	Vård/underhåll	Höga fukthalter noterades i Säby kyrka. Byggnadsstyrelsens ingenjör N Royen rekommenderade att kyrkan borde ventileras tre timmar efter varje avhållen gudstjänst.		SF: O I a: 3, PM 1933-04-12
1936	Ändring – ombyggnad, fönster	Kyrkans fönster försågs med inre bågar med blyinfattat antikglas Norra sidokapellets fönster ombyggdes till spetsbågig form, på Byggnadsstyrelsens uppmaning.		SF: O I a: 3 VS: E V a 6, ämbetsberättelse 1937
1939	Vård/underhåll	Nytt spåntak lades		VS: E V a 6, ämbetsberättelse 1937-43
1946- 50	Ritning godkänd	Förslag till ny kyrkogård söder om den befintliga, samt bårhus, upprättades av arkitekt Årland Noréen		SF: O I b: 1, Ritningar
1950- 51	Ändring – kyrkogård	Kyrkogården utvidgades med ett nytt område i söder. Bårhus/gravkapell uppfördes (slutbesiktning 14/8 1951)	Arkitekt Årland Noréen Byggmästare Ragnar Eriksson	SF: O I b: 1, slutintyg VLT 1951-10- 01
1952	Vård/underhåll – exteriör	Yttre renovering: Fasaderna lagades, borstades och avfärgades sockeln knackades ren så att gråstenarna blev frilagda och syratvättades Fönstersnickerierna ommålades	Murarlaget S Karlsson	SF: O I a: 2, anbud 1952-05- 20, 1952-08-08

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1962	Ändring – ombyggnad, interiör	Sakristian nyinreddes: Skåpinredning byggdes utmed västra väggen. På norra sidan gjordes ett andaktsaltare, med en tavla av trä från 1600-talets början. Den hade länge förvarats i klockstapeln, men nu restaurerats av konservator.	Arkitekt Tor Bunner Konservator Nils Källe	SF: O I a: 2 VLT 1962-09-27
1971	Teknisk installation – värme	Den elektriska värmeanläggningen förnyades	Vattenfall AB, Västerås	
1977	Vård/underhåll, exteriör	Stor renovering av kyrkans och bårhusets fasader skedde. Till stora delar nytt bruk slogs på och avfärgades med ren kalkfärg. Kyrkans tak tjärades	John Mattssons Byggnads AB	HKS: F 1 a: 2, slutbesiktning 1977-10-25
1981	Ändring – ombyggnad, golv	Stor förnyelse Gravar under golvet fylldes igen Vid återläggning av golvet höjdes golvnivån åtta centimeter. Befintligt äldre tegelgolv kunde inte återanvändas. Istället lades hårdbränt murtegel (Klippan) format 250x125x50 mm i sättbruk på underliggande sandbädd. Bänkinredningen ommålades Ny belysning installerades	Byggnads - ingenjör Arne Karlsson, Hallstahammar s kommun	VLM: Ärende 80/1980, med besiktnings - rapporter SF: F 1 a: 2 VLT 1981-05-16
1986	Ändring – ombyggnad, dörr	Ny utåtgående ytterdörr blev insatt i vapenhuset, utanför den befintliga, inåtgående. Åtgärden skedde av brandtekniska skäl.		ATA dnr 5352/85
1988-89	Vård/underhåll – exteriör Ändring - restaurering, interiör	Inre och yttre renovering: Sprickor i kyrkans murar lagades Fasaderna avfärgades Dräneringsledning lades runt kyrkans grundmur Kyrkorummets valv och väggar rengjordes (gomma pane) Lagningar av lossnade partier skedde med kaseinlim Bänkinredningen ommålades i varmare ton än föregående blågrön Lösa stolar placerades i norra sidokapellet (Fasaderna lagades och avfärgades)	Konservatorer: Jimmy Wase, Gunnar Eldh, Göran Bryntesson (Firma Antikmålning, Hällefors)	VLM: ärende 89: 20-316, konserverings - rapport 1992-01-07 VLT 1989-04-14
1996	Vård/underhåll – exteriör	Kyrkans fönster renoverades. Trasiga rutor ersattes med 2 mm renoveringsglas. Ommålning skedde med linoljefärg (Ottossons) pigmenterad med grön umbra och guldocker. Putslagningar av cementbruk borttogs och ersattes med kalkbruk. Ingångsdörren (från 1986) ommålades med oxidbrun linoljefärg (istället för tidigare lasyr)	Hantverkar´n måleri AB i Västerås	VLM: slutrapport 1996-10-14, dnr 96: 106-316
2004-2005	Vård/underhåll – stomme	Schaktning runt kyrkan för ny dagvattenledning Kyrkans yttertak blev omlagda med nya, täljda spån		Alström VLM rapport
2005-2006	Vård/underhåll	Vård- och underhållsplan upprättades för Säby kyrka	Svensk Klimatstyrning AB	